

Є.Ю. Батальщикова, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

**ОРІЄНТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НА
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО СПІВПРАЦІ З УЧНЯМИ НА
ЗАСАДАХ ІНТЕРАКТИВУ**

Батальщикова Е.Ю.

Орієнтація педагогічної практики студентів на формування готовності до співпраці з учнями на засадах інтерактиву

У статті переосмислюється суть практичної підготовки студентів та пропонується спрямувати педагогічну практику на формування готовності майбутніх педагогів до взаємодії з учнями на засадах інтерактиву.

Ключові слова: рефлексія, креативність, позитивне мотиваційне поле, демократичний стиль спілкування.

Батальщикова Э.Ю.

Ориентация педагогической практики студентов на формирование готовности к сотрудничеству с учащимися на основе интерактива.

В статье переосмысливается суть практической подготовки студентов и предлагается сориентировать педагогическую практику на формирование готовности будущих педагогов к сотрудничеству с учащимися на основе интерактива.

Ключевые слова: рефлексия, креативность, позитивное мотивационное поле, демократический стиль общения.

Сучасні дослідження доводять, що основною функцією професійної підготовки вчителя в університеті повинна стати практична, яка забезпечує підготовку студента до здійснення різноманітних видів професійної діяльності і має на меті: поглиблення теоретичних знань з предмету викладання на основі практичного навчання; вироблення у майбутніх педагогів умінь та навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах, перший позитивний досвід [1, с. 59].

Метою нашої статті – є переосмислення суті практичної підготовки студентів гуманітарних дисциплін і спрямування педагогічної практики на формування готовності майбутніх педагогів до взаємодії з учнями на засадах інтерактиву.

Поняття професійної підготовки спеціалістів було у центрі наукових інтересів багатьох науковців: С.Архангельського, В.Галузинського, О. Глузмана, О.Грیشкової, Т.Десятової, Н.Кузьміної, І.Лернера, С. Маринчак, Н.Ничкало, І. Зязюна, О. Пехоти, І. Дичківської, Б. Поруса та інших.

Зупинимось на висвітленні ідей деяких з цих науковців і зазначимо власні погляди з цього приводу.

На нашу думку, реалізація практичної функції професійної підготовки студентів до інтерактивної взаємодії з учнями може бути забезпечена за умов розвитку у майбутніх педагогів наступних якостей та вмій:

- позитивне ставлення до застосування інтерактивних технологій навчання у ЗНЗ;
- креативність, орієнтація на творчий пошук;
- прагнення пошуку нових методів і прийомів;
- вміння зацікавити колег та учнів новими ідеями;
- сформованість рефлексивної позиції;
- прийняття демократичного стилю спілкування;
- прагнення до вдосконалення свого професійного рівня, до само актуалізації.

Реалізацію цієї ідеї ми пропонуємо спрямувати на досягнення наступних цілей:

1. *Розвиток креативних здібностей студентів*, що надасть майбутнім педагогам можливості підходити до проблеми застосування інтерактивних технологій навчання творчо, спрямовувати свої зусилля на розвиток креативності у дітей.

До здібностей і якостей, що формують креативний компонент готовності, ми відносимо наступні: прагнення до створення власних творчих завдань,

здатність проявити творчу індивідуальність, спроможність генерувати нові ідеї, орієнтація на творчий пошук, уміння розвивати креативність дітей.

2. *Формування рефлексивної позиції*, що надасть студентам можливості аналізувати і оцінювати власну професійну діяльність, роботу колег та учнів; правильно складати план корекції у подальшій роботі з учнями, бути об'єктивними і критичними у самооцінці.

3. *Формування позитивного мотиваційного поля*. Мотиваційний компонент, на нашу думку, є одним з найважливіших. Задача ВНЗ полягає у тому, щоб професійна діяльність на засадах інтерактиву, прагнення до вдосконалення свого професійного рівня протягом життя, зацікавленість у високих професійних результатах, прагнення пошуку нових методів і прийомів стала для студентів внутрішньою потребою.

4. *Прийняття студентами демократичного стилю спілкування*, як єдиного можливого за умов інтерактивної взаємодії.

На нашу думку, студенти мають усвідомити, що якщо вчитель прагне виховати самодостатню особистість, яка здатна до розвитку, самореалізації у суспільстві, то відносини у парадигмі „вчитель-учень” мають будуватися тільки на засадах демократії, взаємоповаги та толерантного ставлення до особистості.

На думку В.Кременя, яку ми цілком поділяємо, головний чинник демократизації – в розвитку особистості, в її самодостатності, здатності своєю сутністю обумовлювати характер і дедалі вищий рівень демократії. Справжню демократичність суспільства, визначає рівень самодосконалості громадян, їх здатність до самостійної й усвідомленої дії. Тому навчально-виховний процес в освітніх закладах має бути максимально зорієнтований на формування розвиненої, самодостатньої особистості [2].

Технологічно досягнення вищезначених цілей ми пропонуємо здійснювати через оновлення змісту програми педагогічної практики студентів гуманітарних дисциплін, орієнтацію їх на творче вирішення завдань поставлених перед ними, на співробітництво та співтворчість як з учнями, так і з колегами.

Педпрактика має важливе значення у житті кожного студента, бо це є перший досвід „зустрічі” з майбутньою професією, це є перші професійні перемоги чи розчарування.

„Не перебільшуючи значення конкретної події з огляду на хронологічну близькість її до очікуваних змін” (І.Кон), можна твердити, що педпрактика є важливим шаблоном у процесі особистісного зростання майбутнього вчителя. Студент починає самоутверджуватися у новій статусно-рольовій позиції вчителя, активізується на вчинок самобачення – пошук відповідей „Хто я є?”, „Що хочу?”, „Що можу?”, які за своїм змістом набувають характеру професійного самовизначення („Чи можу вже назвати себе вчителем?”, „Чи хочу я їм бути?”, „Чи досить у мене для цього задатків і знань?” тощо). З огляду вчинкового підходу в психології, „кожен здійснюваний вчинок для особистості – акт ствердження власного „Я”, акт набування нових особистісних якостей, нового досвіду” [3].

Отже, педпрактика – це не лише можливість на практиці оволодіти певними навичками та вміннями, апробувати деякі форми і методи роботи, з якими студенти знайомились аудиторно, але це є реальне соціально-психологічне поле, де формується професійне „Я” майбутнього вчителя, де може посилитись його бажання працювати педагогом, або оволодіти сумніви правильністю обраної професії.

Педпрактику можна розглядати як соціально-психологічну царину професійного випробування студента. Соціально-рольові очікування і його реальна професійно-рольова поведінка нерідко стають суперечливими, породжують внутрішньо особистісні конфлікти, які можуть розв’язуватися через заниження професійної самооцінки, спаду рівня домагань. У цій ситуації майбутній учитель потребує особливої психологічної підтримки й допомоги від авторитетно-значущих людей: класовода, методиста, директора і завуча школи. Як засвідчують дослідження, „уявлення студента про себе значною мірою корелює з його уявленнями про те, як його оцінює керівник педпрактики” (Р.Бернс) [4, с. 335].

Ми вважаємо за необхідне, зорієнтувати керівників педпрактики та методистів на створення позитивного мотиваційного поля та оказання емоційно-психологічної підтримки студентам: усунути фактори, які створюють психологічні бар'єри та відчуття тривожності у практикантів; вселяти в них впевненість у собі, в своїх силах; проявляти емпатію, конгруентність; при оцінці першого професійного досвіду акцентувати увагу на позитивних моментах, бути дуже обережним у критиці. Тобто керівник з контролера має перетворитися на помічника та фасілітатора, створити для студента ситуацію успіху.

Приступимо до характеристики оновленого змісту програми педагогічної практики студентів педагогічних Вишів, який, на нашу думку, сприятиме розвитку у студентів якостей і набуттю навичок, що є необхідними для професійної діяльності на засадах інтерактиву.

У контексті навчання студентів практичним навичкам застосування інтерактивних технологій навчання у ЗНЗ, ми вважаємо за необхідне зорієнтувати психолого-педагогічна практику на інтерактив і додати до змісту її програми наступні завдання:

- відвідати уроки провідних вчителів-практиків та колег-студентів та зробити їх аналіз за запропонованою нами схемою, що аналізує характер інтерактивної взаємодії (рис. 1);
- розробити та апробувати власні творчі завдання для роботи в інтерактивному режимі;
- виступити на методичному об'єднанні у школі, з метою ознайомлення майбутніх колег з новітніми технологіями навчання та рекомендаціями вчених щодо їх застосування.

Ми вважаємо, що перше завдання сприятиме формуванню у студентів рефлексивної позиції. Одним із критеріїв готовності студентів до вчительської праці на засадах інтерактиву, на нашу думку, є сформованість рефлексивної позиції. Ця позиція реалізується через саморозуміння й розуміння іншого,

П.І.Б. вчителя _____

Предмет викладання _____

Школа _____ Клас _____

Інтерактивна орієнтація вчителя	Оціночна шкала							Традиційна позиція вчителя
1.Атмосфера співробітництва: учитель та учень заражають друг друга творчою енергією.	3	2	1	0	-1	-2	-3	1.Відносини між вчителем та учнями мають формальний характер
2.Вчитель піклується щодо етики взаємовідносин та взаємодії (учитель-учень, учень-учень).	3	2	1	0	-1	-2	-3	2.Вчитель не акцентує увагу на формування культури спілкування і взаємодії.
3.Всі учні задіяні у різних видах і формах навчальної діяльності.	3	2	1	0	-1	-2	-3	3.Діяльність учнів одноманітна, має репродуктивний характер, учні пасивні, утримуються від ініціативи.
4.Наявність рефлексії: відповідям учнів дається розвернута оцінка, коментарій	3	2	1	0	-1	-2	-3	4.Відсутність рефлексії: відповіді учнів не коментуються.
5.Активна позиція вчителя при організації навчальної взаємодії: включення у діяльність на всіх рівнях.	3	2	1	0	-1	-2	-3	5.Пасивна позиція: чітке дотримання конспекту, уникання імпровізації.
6.Вчитель заохочує ініціативу учнів, створює умови для її реалізації.	3	2	1	0	-1	-2	-3	6.Вчитель боїться ініціативи учнів, побоюється проявити власну некомпетентність у непередбаченій ситуації.
7.Диференційний підхід до учнів під час навчальної взаємодії.	3	2	1	0	-1	-2	-3	7.Жорсткий (авторитарний) підхід до організації навчальної взаємодії учнів.
8.Зацікавленість педагога у оптимальній організації процесу і результату навчання.	3	2	1	0	-1	-2	-3	8.Налаштованість на результат за рахунок самого процесу навчальної діяльності.

Рис. 1. Схема аналізу уроку (на виявлення рівня практичної готовності студентів до здійснення навчального процесу в інтерактивному режимі)[8]

самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретацію й інтерпретацію іншого. Прагнучи зрозуміти думки і дії іншого, людина виявляє здатність рефлексивно ставитися до себе [5, с. 283].

Слово рефлексія походить від латинського reflexio – звернення назад. Словник іноземних мов визначає рефлексію як розміркування, самопізнання, самовладання. Це форма теоретичної діяльності людини, яка направлена на пізнання його власних дій та її законів [6].

В соціальній психології рефлексією називають усвідомлення індивідом того, як він сприймається партнером по спілкуванню. У сучасній педагогічній науці під рефлексією зазвичай розуміють самоаналіз діяльності і її результатів [7, с. 19].

Аналізуючи уроки майбутніх колег та товаришів за запропонованою схемою, студенти вчаться аналізувати і оцінювати роботу колег, учнів та свою власну, бути критичним та об'єктивним.

Відомо, що кожен рік відбувається атестація вчителів ЗНЗ і вчителя, які тестуються на Вищу категорію та на отримання звання „Вчитель-методист” дають відкриті уроки з запрошенням всіх бажаючих. Відповідна інформація надається місцевим відділом освіти. На нашу думку відвідання таких уроків під час психолого-педагогічної практики і за рахунок самостійної роботи студентів є ефективним заходом і необхідним досвідом для майбутніх педагогів.

Одним із критеріїв готовності студентів до застосування інтерактивних технологій навчання в ЗНЗ, на нашу думку, є зорієнтованість на створення власних творчих завдань, на експериментальну діяльність.

Саме тому, до програми педпрактики було включено завдання розробити та апробувати власні творчі завдання для роботи в інтерактивному режимі, що сприятиме розвитку креативних здібностей студентів. Такі творчі набутки та розробки можуть бути об'єднані у єдиний творчий проект, зроблений на основі співпраці та співтворчості з іншими студентами-практикантами.

Завдання ВНЗ бачиться нам у вихованні міркуючого педагога, здатного до критичного аналізу, до обстоювання своєї точки зору, здатного не тільки

застосовувати вже існуючі інтерактивні технології навчання, але і націленого на інноваційну діяльність по розробці і створенню нових засобів роботи в інтерактивному режимі. Саме створення творчих ініціативних груп може посприяти виконанню цього завдання.

Результат роботи може бути представлений на звітній конференції з проходження педпрактики, на методичному об'єднанні у школі, це може бути основою для публікації у збірнику статей молодих науковців та виступах на студентських конференціях. Вище означені моменти, які на нашу думку, формують позитивне мотиваційне поле, пробуджують у студентів прагнення до вдосконалення свого професійного рівня, прагнення пошуку нових методів і прийомів навчання.

Для вчителя сучасної школи важливими є такі вміння як: інноваційне мислення, уміння зацікавити колег та учнів новими ідеями, інформованість про новітні педагогічні технології, володіння дослідницькими вміннями, прагнення до підвищення свого професійного рівня протягом життя.

Формування та розвиток вищеозначених вмінь здається нам можливим за умов включення до змісту програми педпрактики виступів студентів на методичних об'єднаннях у школі, з метою ознайомлення майбутніх колег з новітніми технологіями навчання та рекомендаціями вчених щодо їх застосування.

Готуючись до виступу на методичному об'єднанні, студенти опановують певні інформаційні вміння: знаходити необхідну інформацію в літературі та в Інтернет-мережі, виділяти головну та другорядну інформацію, аналізувати точку зору різних авторів, аргументувати власні думки.

На жаль більшість вчителів ЗНЗ, за результатами нашого дослідження, не є націлені на постійне вдосконалення свого професійного рівня шляхом ознайомлення з новітніми публікаціями у періодичних виданнях. Ми вважаємо, що студент-практикант, виконуючи завдання з програми педпрактики, має непересічну мету – зацікавити майбутніх колег новими ідеями, пробудити в них бажання дізнатися більше про новітні методи і форми роботи, прагнення до

вдосконалення своїх професійних навичок протягом життя, до самоактуалізації. Тому студент-практикант має дуже відповідально поставитися до цього завдання, розуміти свою „місію”.

За таких умов педагогічна практика не буде носити для студентів формальний характер, вони будуть розуміти свою значущість, бо вони не тільки „отримують” (перший професійний досвід, практичні вміння) але і „дають”(свої знання, інноваційне мислення, прагнення зацікавити новими ідеями), тобто відбувається співтворчість та співпраця між майбутніми колегами.

Подальше дослідження бачиться нам у розробці методичних рекомендацій та технологічних прийомів для керівників педагогічної практики та вчителів фахових дисциплін з метою поліпшення рівня готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності на засадах інтерактиву.

Література

1. **Чобітько М.Г.** Самовдосконалення студентів-майбутніх учителів у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки / М.Г.Чобітько// Педагогіка і психологія. – 2004. - №1(42). – С.57-69

1. **Кремень В.** Від педагогіки авторитаризму до „дитиноцентризму” [Електронний ресурс] / В.Кремень //День. – 2003. - №32. – Режим доступу до журналу ([http://www/day/Kiev/ua/2003/32](http://www.day/Kiev/ua/2003/32))

2. **Основи психології:** підручник / за заг.ред. О.В.Киричука, А.В.Роменця. – К.,1995, - с. 498

3. **Бернс Р.** Развитие «Я-концепции» и воспитания / Бернс Р.; пер. с англ. Ф.П.Тарасенко– М: Прогресс, 1986. – 422с.

4. **Дичківська І.М.** Інноваційні педагогічні технології [Текст]: навч. Посібник / Дичківська І.М. – К.: Видавництво „ВПОЛ”, 2004. - 256с.

5. **Словарь иностранных слов** [уклад. А.Г.Спиркин], Издание 13-е, М.: «Русский язык», 1986 – 608с.

6. **Соколова Л.А.** Рефлексивный компонент деятельности как необходимое условие развития учителя и учащихся / Л.А.Соколова // Педагогика. – 2000. - №7. – с. 19-26

7. **Каратаева Е.В.** Директор – учитель – ученик: пути взаимодействия [Текст]: монографія / Е.В.Каратаева, - М.: Сентябрь, 2000. – 120с.

Batalshchikova E.Y.

Orientation of students' teaching practice on formation readiness to cooperation with pupils on the base of interactive.

The article studies the subject of training future teachers on the base of school practice and suggests its orientation on interactive cooperation with pupils.

Key words: reflection, creativity, positive motivation, democratic style of teaching.

Відомості про автора

Батальщикова Еліна Юріївна – викладач кафедри практики мовлення Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.